

GIÁO TRÌNH MÔN HỌC KINH TẾ PHÁT TRIỂN

TRÌNH ĐỘ CAO ĐẲNG

NGHỀ: KÊ TOÁN DOANH NGHIỆP

Ban hành theo Quyết định số 1661/QĐ-CDGTVT TWI ngày 31/10/2017
của Hiệu trưởng Trường Cao đẳng GTVT Trung ương I

Hà Nội, 2017

BỘ GIAO THÔNG VẬN TẢI
TRƯỜNG CAO ĐẲNG GIAO THÔNG VẬN TẢI TRUNG ƯƠNG I

GIÁO TRÌNH

Môn học: kinh tế phát triển

NGHỀ: KẾ TOÁN DOANH NGHIỆP

TRÌNH ĐỘ: CAO ĐẲNG

Hà Nội – 2017

MỤC LỤC

Lời nói đầu.....	3
Bài mở đầu: Các nước đang phát triển và sự lựa chọn con đường phát triển...4	
1. Sự phân chia các nước theo trình độ phát triển.....4	
2. Những đặc trưng cơ bản của các nước đang phát triển.....5	
Chương 1: Tổng quan về tăng trưởng và phát triển kinh tế - xã hội.....7	
1. Bản chất của tăng trưởng kinh tế và phát triển kinh tế - xã hội.....10	
2. Nhân tố tác động đến tăng trưởng kinh tế.....13	
3. Các vấn đề cơ bản trong phát triển kinh tế.....19	
Chương 2: Cơ cấu kinh tế và chuyển dịch cơ cấu kinh tế.....19	
1. Khái niệm và các loại cơ cấu kinh tế.....19	
2. Cơ cấu ngành kinh tế và chuyển dịch cơ cấu ngành.....20	
Chương 3: Các nguồn lực với phát triển kinh tế.....26	
1. Nguồn lực lao động với phát triển kinh tế.....26	
2. Tài nguyên thiên nhiên và môi trường với phát triển kinh tế.....28	
3. Vốn với sự phát triển kinh tế.....29	
4. Khoa học công nghệ với phát triển kinh tế.....30	
Chương 4: Phát triển các ngành kinh tế.....34	
1. Phát triển kinh tế nông nghiệp.....34	
2. Phát triển kinh tế công nghiệp.....35	
3. Phát triển kinh tế dịch vụ.....37	
Chương 5: Đường lối và các chính sách phát triển kinh tế - xã hội của Nhà nước....38	
1. Đường lối phát triển kinh tế - xã hội Việt Nam qua các giai đoạn.....38	
2. Chiến lược và kế hoạch phát triển kinh tế - xã hội ở Việt Nam.....40	
Tài liệu tham khảo.....40	

Lời nói đầu

Kinh tế phát triển là môn học cơ sở, làm nền tảng để sinh viên nhận thức và phát triển kỹ năng học các môn chuyên môn nghề. Với mục tiêu trang bị cho học viên những vấn đề về lý luận về bản chất, nội dung của tăng trưởng kinh tế và phát triển kinh tế - xã hội; nguồn lực và sự phát triển của nó đến nền kinh tế, đồng thời hình thành kỹ năng tính toán và đánh giá được các chỉ tiêu phản ánh sự tăng trưởng kinh tế và phát triển kinh tế xã hội của địa phương, ngành và nền kinh tế, đáp ứng yêu cầu về giáo trình giảng dạy học tập và nghiên cứu của sinh viên đồng thời đáp ứng được chương trình khung của Bộ Lao động – Thương binh và xã hội. Giáo trình kinh tế phát triển ngoài bài mở đầu ra thì giáo trình gồm 5 chương.

Bài mở đầu: Các nước đang phát triển và sự lựa chọn con đường phát triển

Chương 1: Tổng quan về tăng trưởng và phát triển kinh tế - xã hội

Chương 2: Cơ cấu kinh tế và chuyển dịch cơ cấu kinh tế

Chương 3: Các nguồn lực với phát triển kinh tế

Chương 4: Phát triển các ngành kinh tế

Chương 5: Đường lối và các chính sách phát triển kinh tế - xã hội của Nhà nước

CÁC NƯỚC ĐANG PHÁT TRIỂN VÀ SỰ LỰA CHỌN CON ĐƯỜNG PHÁT TRIỂN

1. Sự phân chia các nước theo trình độ phát triển

1.1. Sự xuất hiện thế giới thứ 3

Cho tới 1945, nhiều nước ở Tây Âu, nhất là Anh, Pháp, Hà Lan, Bỉ,... còn kiểm soát những thuộc địa rộng lớn. Sau chiến tranh thế giới thứ hai, nhiều nước ở Châu Á châu Phi, Mỹ La tinh giành được độc lập dân tộc, có những cố gắng trong phát triển kinh tế, với đường lối “độc lập tự chủ” nhằm giảm bớt sức ép từ các nước phát triển vốn đã từng là “chính quốc” của họ. Các nước này được gọi là “thế giới thứ ba”. Cách gọi này nhằm phân biệt với “thế giới thứ nhất” là các nước có nền kinh tế phát triển, phần lớn là các nước ở Tây Âu, “thế giới thứ hai” là các nước có nền kinh tế tương đối phát triển, tập trung ở Đông Âu đi theo con đường xã hội chủ nghĩa.

Để tránh rơi vào vòng ảnh hưởng của khối này hay khối kia, nhiều nước trong thế giới thứ ba đã liên kết lại với nhau dưới nhiều hình thức. Tháng 4-1955, tại Indonexia đã diễn ra Hội nghị Bandung, thành lập Phong trào “Không liên kết”. Những người tham gia Hội nghị khẳng định quyết tâm xây dựng quan hệ quốc tế mới, ưu tiên giúp đỡ cho các quốc gia nghèo, xây dựng trật tự kinh tế bình đẳng. Năm 1964 lần đầu tiên đã diễn ra hội nghị liên hợp quốc về thương mại và phát triển với mục tiêu đưa thương mại quốc tế thúc đẩy các quốc gia nghèo phát triển.

Việt Nam là một trong số các nước sáng lập Phong trào Không liên kết. Đoàn đại biểu Chính phủ Việt Nam Dân chủ Cộng hòa do Chủ tịch Hồ Chí Minh dẫn đầu đã tham gia Hội nghị Bandung. Phong trào này những năm 1970 hoạt động rất sôi nổi, tạo những áp lực với các nước phát triển trong việc xây dựng trật tự mới của kinh tế Thế giới,...

1.2. Phân chia các nước theo trình độ phát triển kinh tế

Có 4 nhóm nước trên thế giới được phân loại theo mức thu nhập bình quân đầu người (GNI/người), trình độ cơ cấu kinh tế và mức độ thoả mãn nhu cầu của con người

- Nhóm 1 : Các nước công nghiệp phát triển, có khoảng trên 40 nước gồm 7 nước công nghiệp đứng đầu thế giới (nhóm G7 và các nước công nghiệp phát triển khác). Có mức thu nhập GNI/người trên 15000 USD/người

- Nhóm 2: Các nước công nghiệp mới NIC

Có khoảng trên 10 nước có mức thu nhập BQ đầu người đạt trên 6000 USD/người. Trong đó có “4 con rồng” châu Á gồm Hồng Kông, Đài Loan, Singapo, Hàn quốc

- Nhóm 3: Các nước xuất khẩu dầu mỏ

- Nhóm 4: Các nước đang phát triển, đây là những nước đi lên từ Thế giới thứ 3, các nước có nền công nghiệp lạc hậu hoặc các nước nông công nghiệp đang từ sản xuất nhỏ tiến lên con đường công nghiệp hoá.

Các nước này được chia làm 3 loại: Những nước có thu nhập trung bình trên 2000 USD/người, 600 USD/người và dưới 600 USD/người.

Bảng 1: Phân loại các nước theo trình độ phát triển

Các chỉ tiêu, thông số để phân loại	Các nước công nghiệp phát triển DCs	Các nước mới công nghiệp hóa NICs	Các nước đang phát triển LDCs
1- Giai đoạn kinh tế	- Đã công nghiệp hóa, đi vào giai đoạn trưởng thành	- Đã công nghiệp hóa trong thời kỳ đặc biệt những năm 1960-1980, đang ở giai đầu của trưởng thành về kinh tế	- Đang hoặc chưa công nghiệp hóa, đang ở giai đoạn cất cánh hoặc trước cất cánh
2-Thu nhập bình quân/người/năm	- Trên 10.000USD	- Trên 6.000USD	- Bao gồm ba nhóm: * Thu nhập bình quân trong khoảng 2.000-6.000USD * Thu nhập bình quân từ 600-2000USD * Thu nhập bình quân dưới 600USD
3-Về cơ cấu kinh tế kỹ thuật	- Định hình và chuyển dịch nhanh theo các lợi thế. - Kỹ thuật hiện đại. - Cơ cấu ngành chuyển dịch theo hướng dịch vụ-công nghiệp-nông nghiệp. - Tỷ trọng xuất khẩu chiếm ưu thế trong GDP	- Định hình và chuyển dịch nhanh theo các lợi thế. - Kỹ thuật hiện đại, có sự kết hợp thích dụng các loại hình kỹ thuật. - Cơ cấu ngành chuyển dịch theo hướng công nghiệp- dịch vụ-nông nghiệp	- Đang trong quá trình điều chỉnh cơ cấu kinh tế kỹ thuật. - Độ chuyển dịch nhỏ - Cơ cấu ngành đang trong thời kỳ nông nghiệp- công nghiệp- dịch vụ.
4-Về mặt thể chế	- Các truyền thống, tập tục lạc hậu suy giảm nhanh. - Hệ thống quản lý hoàn thiện theo sự tiến bộ của môi trường kinh tế - Đã thiết lập mạng các quan hệ kinh tế-thể chế với bên ngoài, hoạt động có hiệu quả	- Các truyền thống, tập tục lạc hậu suy giảm nhanh. - Đã và đang tìm cách nối kết các quan hệ kinh tế-thể chế với các nước phát triển và đang phát triển	- Nhiều truyền thống tập tục lạc hậu đang đè nặng, thậm chí quyết định sự phát triển. - Đang tìm cách nối kết các quan hệ kinh tế-thể chế với các nước phát triển và đang phát triển - Đang trong quá trình xây dựng, hoàn thiện hệ thống các công cụ quản lý.

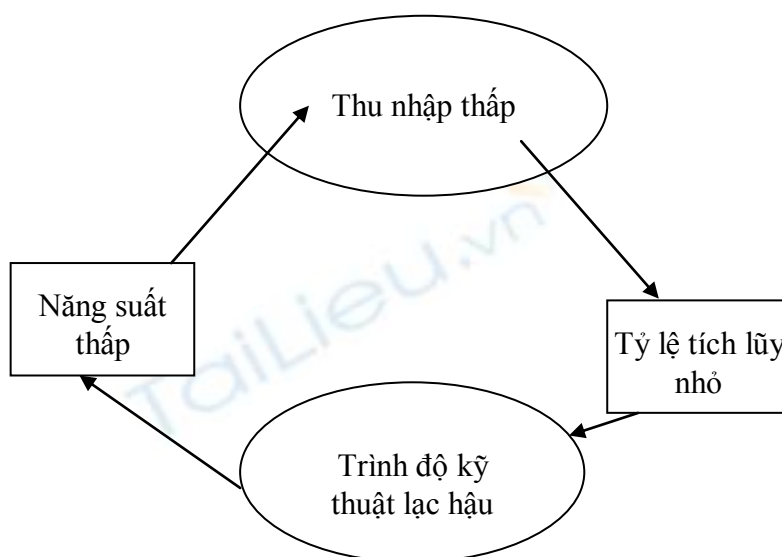
2. Những đặc trưng cơ bản của các nước đang phát triển

2.1. Sự khác biệt giữa các nước đang phát triển

- Quy mô của đất nước: Quy mô về diện tích và dân số.
- Bối cảnh lịch sử: Nguồn gốc lịch sử khác nhau của các nước đang phát triển cũng tác động đến những xu hướng khác nhau trong quá trình phát triển. Cơ cấu kinh tế cũng như nền tảng giáo dục và xã hội thông thường đều dựa vào mô hình của những nước đã từng cai trị họ trước đây.
- Vai trò của khu vực nhà nước và khu vực tư nhân: ở hầu hết các nước đang PT đều song song tồn tại khu vực kinh tế nhà nước và tư nhân. tuy vậy xác định tầm quan trọng tương đối giữa hai khu vực này tùy thuộc vào đặc điểm kinh tế chính trị của mỗi nước.

2.2. Những đặc điểm chung của các nước đang phát triển

- Mức sống thấp : Mức sống thấp được biểu thị cả về số lượng và chất lượng dưới dạng thu nhập thấp, thiếu nhà ở, sức khỏe kém không được hoặc ít được học hành, tỷ lệ trẻ sơ sinh bị tử vong cao, tuổi thọ và thâm niên lao động không cao.
- Năng suất thấp: Thiếu vật chất và đội ngũ quản lý có kinh nghiệm.
- Tốc độ tăng dân số cao và gánh nặng người ăn theo.
- Mức thất nghiệp và bán thất nghiệp cao
- Phụ thuộc đáng kể vào SX nông nghiệp và xuất khẩu hàng sơ chế.
- Ngoài ra các nước đang PT còn có một điểm chung về sự thống trị sự phụ thuộc và tính dễ bị tổn thương.

Hình 1: Vòng luẩn quẩn của sự nghèo khổ

2.3. Sự cần thiết lựa chọn con đường phát triển

Những đặc trưng cơ bản của các nước đang phát triển chính là những trở ngại đối với sự phát triển chúng có liên quan chặt chẽ với nhau tạo ra vòng luẩn quẩn của sự nghèo khổ, làm cho khoảng cách giữa các nước phát triển và đang phát triển ngày càng gia tăng. Đứng trước tình hình đó đòi hỏi các nước đang phát triển phải có biện pháp để phá vỡ vòng luẩn quẩn.

Tuy vậy, trong quá trình tìm kiếm con đường phát triển, các nước đã sử dụng nhiều cách đi khác nhau, nội dung trọng tâm của quá trình lựa chọn và hình thành mô hình phát triển của mỗi nước là quan điểm giải quyết mối quan hệ giữa mặt kinh tế (tăng trưởng) và mặt xã hội (tiến bộ và công bằng xã hội) trong quá trình phát triển. Nhiều nước, quá trình lựa chọn con đường phát triển đã đồng nhất một cách ngây thơ giữa phát triển kinh tế với tăng trưởng kinh tế, và tìm mọi cách để giải quyết bài toán tăng trưởng kinh tế nhanh. Có những nước thì lại qua nhấn mạnh đến giải quyết công bằng xã hội và xem đó là tất cả những gì gọi là phát triển v.v... Các nghiên cứu thực nghiệm cũng đã đúc kết thành ba mô hình cụ thể, mỗi mô hình có những đặc trưng riêng, và có những kết cục tất yếu của nó.

TỔNG QUAN VỀ SỰ TĂNG TRƯỞNG KINH TẾ VÀ PHÁT TRIỂN KINH TẾ XÃ HỘI

1. Bản chất của tăng trưởng kinh tế và phát triển kinh tế XH

1.1. Khái niệm về tăng trưởng phát triển kinh tế và phát triển bền vững

a. Tăng trưởng kinh tế

Tăng trưởng kinh tế là sự gia tăng thu nhập của nền kinh tế trong khoảng thời gian nhất định (thường là 1 năm). Sự gia tăng đó được thể hiện cả quy mô và tốc độ.

- Thu nhập của nền kinh tế có thể biểu hiện dưới dạng vật chất hoặc giá trị. Thu nhập bằng giá trị phản ánh qua các chỉ tiêu GDP, GNI và được tính cho toàn bộ nền kinh tế hoặc tính bình quân đầu người. **GDP tổng sản phẩm nội địa**, tức **tổng sản phẩm quốc nội** hay **GDP** (viết tắt của *Gross Domestic Product*) là giá trị thị trường của tất cả hàng hóa và dịch vụ cuối cùng được sản xuất ra trong phạm vi một lãnh thổ nhất định (thường là quốc gia) trong một thời kỳ nhất định (thường là một năm). **GNI Thu nhập quốc dân** (*Gross national income – GNI*) là chỉ số kinh tế xác định tổng thu nhập của một quốc gia trong một thời gian, thường là một năm. Đây là chỉ tiêu đo thực lực của quốc gia. Thu nhập quốc dân tương tự như Tổng sản lượng quốc gia – GNP, chỉ khác biệt ở chỗ GNP không trừ đi thuế gián thu và khấu hao. Ví dụ, lợi nhuận của một công ty Mỹ hoạt động tại Anh sẽ được tính vào GNI của Mỹ và GDP của Anh, không tính vào GNI của Anh hay GDP của Mỹ.

- Như vậy bản chất của tăng trưởng là phản ánh sự thay đổi về lượng của nền kinh tế. Ngày nay yêu cầu tăng trưởng kinh tế được gắn liền với tính bền vững hay việc bảo đảm chất lượng tăng trưởng ngày càng cao.

b. Phát triển kinh tế

Phát triển kinh tế là một quá trình tăng tiến về mọi mặt của nền kinh tế trong một thời gian nhất định. Phát triển kinh tế bao hàm các sự tăng trưởng kinh tế tức là tăng về quy mô sản lượng, sự tiến bộ về cơ cấu kinh tế và sự tiến bộ về xã hội.

Trong khái niệm phát triển bao hàm 3 vấn đề cơ bản sau:

- Thứ nhất là mức độ gia tăng mở rộng sản lượng quốc gia và sự tăng trưởng mức sản xuất, mức sống của quốc gia trong một thời gian nhất định.
- Thứ hai là mức độ biến đổi cơ cấu kinh tế của quốc gia. Trong đó quan trọng nhất là tỷ lệ ngành công nghiệp trong tổng sản lượng quốc dân. Mức độ tỷ lệ ngành công nghiệp trong tổng sản phẩm quốc dân càng cao thể hiện mức phát triển càng cao.
- Thứ ba là sự tiến bộ về cơ cấu xã hội, đời sống xã hội, mức độ gia tăng thu nhập thực tế của người dân, mức độ công bằng xã hội của quốc gia.

c. Phát triển bền vững

“Phát triển bền vững là đáp ứng những nhu cầu hiện tại mà không ảnh hưởng đến các thế hệ sau do những vấn đề của thế hệ này” Hội nghị Rio de Janeiro, 1992

Hội nghị thượng đỉnh về Phát triển bền vững, Johannesburg, Nam Phi, 2002 đã xác định:

“Phát triển bền vững là quá trình phát triển trong đó có sự kết hợp hài hoà, hợp lý, chặt chẽ 3 mặt của sự phát triển bao gồm : tăng trưởng kinh tế, cải thiện các vấn đề xã hội và bảo vệ môi trường”

1.2. Đánh giá sự phát triển kinh tế

a. Nhóm chỉ tiêu đánh giá tăng trưởng kinh tế

- Tổng giá trị sản xuất (GO) – Gross Output: là tổng giá trị sản phẩm vật chất dịch vụ được tạo ra trên phạm vi lãnh thổ của một quốc gia trong một thời nhất định (thường là 1 năm).

Cách 1 $GO = C + V + M$

Trong đó: C: Chi phí về lao động quá khứ

V: Chi phí về lao động sống

M: Giá trị thặng dư

Cách 2: $GO = VA_i + IC_i$

Trong đó: - VA_i : Là giá trị gia tăng ngành i

- IC_i : Là chi phí trung gian của ngành i

- Tổng sản phẩm quốc nội (GDP) – Gross Domestic Product : Là tổng giá trị sản phẩm vật chất và dịch vụ cuối cùng do kết quả hoạt động kinh tế trên phạm vi lãnh thổ của một quốc gia tạo nên trong một thời kỳ nhất định.

Có 3 cách tính GDP:

Cách 1: Theo phương diện tiêu dùng

$$GDP = C + I + G + X - M$$

Trong đó:

C: Là các khoản tiêu dùng của các hộ gia đình

I : Là tổng đầu tư cho sản xuất của các doanh nghiệp

G: Là chi tiêu của chính phủ

X-M: Là phần xuất nhập khẩu ròng trong năm

Cách 2 : Theo phương diện thu nhập

$$GDP = C_p + I_p + T$$

Trong đó:

C_p : Các khoản các hộ gia đình được quyền tiêu dùng

I_p : Các khoản doanh nghiệp tiết kiệm dùng để đầu tư

T: Chi tiêu của nhà nước từ nguồn thuế

Cách 3:

$$GDP = W + In + R + P_R + D_p + T_I$$

Trong đó : W : Là thu nhập của người lao động dưới hình thức tiền công và tiền lương.

In: Là thu nhập của người có tiền cho vay

R: Là thu nhập của người có đất cho thuê

P_R : Là Thu nhập của người có vốn

D_p : Là khấu hao vốn cố định

T_I : Là thuế kinh doanh

Cách 3: Theo phương diện sản xuất

$$GDP = GO_i - IC_i$$

Trong đó : GO_i : Là tổng giá trị sản phẩm vật chất và dịch vụ